

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual Study)

เรื่อง ศาลยุติธรรมกับการบังคับใช้กฎหมายภายใต้หลักนิติธรรม

Court of Justice and Law Enforcement by the Rule of Law

จัดทำโดย นายธีระพงศ์ จิระภาค

รหัส ๑๖๐๑๕๖

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม

หลักสูตรนิติธรรมเรื่องประชาธิปไตย

วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนุญ

เรื่อง ศาลยุติธรรมกับการบังคับใช้กฎหมายภายใต้หลักนิติธรรม
Court of Justice and Law Enforcement by the Rule of Law

จัดทำโดย นายธีระพงศ์ จิระภาค

รหัส ๑๖๐๑๕๖

หลักสูตรนิติธรรมเรื่องประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑ ปี ๒๕๕๖

วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนุญ

รายงานนี้เป็นความเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

บทคัดย่อ

รายงานฉบับนี้กล่าวถึง หลักนิติธรรม ซึ่งเป็น หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจะขัดหรือแย้งไม่ได้ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นกฎหมายฉบับแรกของประเทศไทยที่บัญญัติถึงหลักนิติธรรมไว้โดยชัดแจ้ง หลักนิติธรรมที่ศาลยุติธรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิจารณาประกอบการบังคับใช้กฎหมายเพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมแก่ประชาชนชาวไทย และรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมมี ๖ ประการ ได้แก่ หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา กฎหมายไม่มีผลย้อนหลังเป็นโทษ กฎหมายต้องมีการประกาศใช้ให้ประชาชนทราบ กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป เจ้าหน้าที่รัฐจะใช้อำนาจได้ภายใต้การให้อำนาจโดยกฎหมาย และห้ามยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่การกระทำในอนาคต และเพื่อเป็นหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษา ควรมีการเปลี่ยนแปลงแนวทางในการขออนุมัติงบประมาณของศาลยุติธรรม โดยการกำหนดแนวทางในการจัดสรรงบประมาณให้แก่ศาลยุติธรรมเป็นสัดส่วนที่แน่นอนจากจำนวนงบประมาณแผ่นดินในแต่ละปี โดยกำหนดอัตราขั้นต่ำไว้อย่างแน่นอน ควรกำหนดให้หน่วยงานธุรการของศาลยุติธรรมมีหน้าที่ตรวจสอบกฎหมายที่มีอยู่เดิมและประกาศใช้ใหม่ว่ามีบทบัญญัติของกฎหมายฉบับใดขัดหรือแย้งกับหลักนิติธรรมหรือไม่ และออกเป็นหนังสือเวียนแจ้งให้ผู้พิพากษาทุกท่านทราบเพื่อถือเป็นแนวปฏิบัติเดียวกัน และศาลยุติธรรมชั้นต้นควรจัดให้มีการให้คำแนะนำในการบังคับใช้กฎหมายแก่ผู้บังคับใช้กฎหมายอื่นในเขตและจัดให้มีการประชุมร่วมกันเพื่อทราบถึงข้อขัดข้องในการบังคับใช้กฎหมายที่มีความเสี่ยงต่อความขัดแย้งต่อหลักนิติธรรม.

คำสำคัญ: หลักนิติธรรม, ศาลยุติธรรม, ผู้พิพากษา

Abstract

This report's main point is the Rule of Law. The Rule of Law is the basis of law universally. Acts and court procedure must not conflict with the Rule of Law. The Rule of Law was first written in the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E.2550 (2007 A.D.). The Court of Justice has to rely on six rules: freedom of a Judge, the Ex Post Facto Law, legal announcement to the public, general enforcement of law without discrimination, law enforcement by a government officer, and an exception of guilt for any future behavior. Concerning the freedom of a judge, the annual budget for the Court of Justice in the future should be approved as an accurate percentage of the total annual budget of Thailand but the annual money for the Court of Justice should not lower than an arbitrary fixed amount. An executive part of the Court of Justice should examine all Acts and give any suggestions relative to any conflict of any Acts to the Rule of Law. The Court of Justice should provide guidance to officers in enforcement of the law to avoid breaking the Rule of Law. Meetings between organizations to enforce the Law should be set up for the elimination of any conflict to the Rule of Law.

KEY WORD: RULE OF LAW/ COURT OF JUSTICE/ JUDGE

ศาลยุติธรรมกับการบังคับใช้กฎหมายภายใต้หลักนิติธรรม

ธีระพงศ์ จิระภาค^๑

บทนำ

อริสโตเติล (Aristotle) นักปรัชญาชาวกรีกกล่าวไว้ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” การอยู่ร่วมกันของปัจเจกชนทั้งหลายย่อมนำมาซึ่งประโยชน์และความขัดแย้งหลายประการ ความขัดแย้งดังกล่าวย่อมอาจนำมาซึ่งข้อพิพาทอันเป็นจุดเริ่มต้นของความไม่สงบเรียบร้อยของสังคม อันจะกระทบต่อประชาชนและความเจริญก้าวหน้าของรัฐนั้นๆ การกำหนดหลักเกณฑ์ของสังคมเพื่อป้องกันและระงับความขัดแย้งต่างของปัจเจกชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง หลักและกฎเกณฑ์อันเป็นที่ถือปฏิบัติในสังคมจะถูกบัญญัติไว้ในรูปของกฎหมาย ซึ่งผู้มีอำนาจในการตราและบังคับใช้กฎหมายก็คือองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ

รัฐ หมายถึง “ราษฎรที่รวบรวมอยู่ในอาณาเขตอันแน่นอนภายใต้อำนาจอธิปไตยของตนเอง”^๒ กล่าวคือ รัฐประกอบด้วย ราษฎร อาณาเขต อำนาจอธิปไตย และรัฐบาล ซึ่งตามหลักกฎหมายปกครองได้แบ่งหลักการใช้อำนาจอธิปไตยไว้เป็นหลายประเภทตามแต่ละประเทศที่กำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งนักปรัชญาของโลกหลายคนได้คิดค้นรูปแบบการปกครองขึ้น เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้โดยสงบสุข จนได้ข้อสรุปว่าสังคมอันชอบธรรมที่ว่าจะเกิดขึ้นได้ต้องเป็นสังคมที่ใช้กฎหมายเป็นหลักในการปกครอง (Rule by law) ใช้กฎหมายเป็นหลักในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ไม่ใช่สังคมที่มีบุคคลคนเดียวหรือคณะบุคคลเป็นใหญ่ (Rule by men) เป็นผู้ใช้อำนาจตามอำเภอใจโดยปราศจากการควบคุม ดังเช่นที่ Lord Acton นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษที่ว่า “อำนาจมีแนวโน้มนำไปสู่การฉ้อฉลทุจริต อำนาจที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาดนำไปสู่การฉ้อฉลทุจริตอย่างเด็ดขาดแน่นอน” ดังนั้น เครื่องมือที่สำคัญในการจัดระเบียบการปกครองสังคมหรือรัฐก็คือกฎหมาย”

^๑ ผู้พิพากษาศาลฎีกา

^๒ หยุต แสงอุทัย, หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๓๗

^๓ กำชัย จงจักรพันธ์, “หลักนิติธรรม ความหมาย สำคัญ และผลของการฝ่าฝืน”, <http://www.westlaw.com> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๕๖

แม้กฎหมายจะเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและดำเนินการปกครองประเทศอย่างมีประสิทธิภาพก็ตาม แต่เมื่อมนุษย์เป็นผู้สร้างกฎหมายขึ้น จึงเป็นไปได้ยากที่กฎหมายฉบับต่างๆจะถูกตราขึ้นโดยปราศจากอคติและเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มบุคคลบางกลุ่ม อันอาจนำมาซึ่งความไม่สงบเรียบร้อยของสังคม การบัญญัติกฎหมายตามอำเภอใจย่อมไม่อาจลดความขัดแย้งของสังคมได้ แต่ในทางกลับกันยังจะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการก่อให้เกิดความรู้สึกไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคมและอาจก่อให้เกิดการก่อความไม่สงบของสังคมก็เป็นได้

การบัญญัติกฎหมายจึงต้องอยู่ภายใต้หลักการที่สำคัญที่เรียกว่า “หลักนิติธรรม (Rule of Law)”

หลักนิติธรรม

“หลักนิติธรรม (Rule of Law)” เป็นแนวคิดที่ถือกำเนิดในประเทศอังกฤษและถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหลักนิติธรรมมีลักษณะเป็นแนวคิดที่เป็นนามธรรมและมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งนักปรัชญาและนักกฎหมาย ได้นิยามความหมายของคำว่าหลักนิติธรรมไว้แตกต่างกันไป ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักนิติธรรม หมายถึง “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม จะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม และหลักนิติธรรมนี้จะถูกล่วงละเมิดไม่ได้”^๔

หลักนิติธรรมได้ถูกกล่าวอ้างในระบบกฎหมายไทยมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานโดยมิได้มีการบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในกฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ถือเป็นกฎหมายฉบับแรกของประเทศไทยที่บัญญัติถึงหลักนิติธรรมไว้โดยชัดแจ้ง ดังปรากฏในมาตรา ๓๖วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม” และมาตรา ๗๘ ซึ่งบัญญัติว่า “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ดังต่อไปนี้ (๖) ดำเนินการให้หน่วยงานทางกฎหมายที่มีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐตามกฎหมายและตรวจสอบการตรากฎหมายของรัฐ ดำเนินการอย่างเป็นอิสระ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามหลักนิติธรรม” บทบัญญัติดังกล่าวช่วยส่งเสริมแสดงถึงการให้ความสำคัญต่อการตราและบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย

^๔ กำชัย จงจักรพันธุ์, <http://www.westlaw.com> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๕๖

ศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรที่บังคับใช้อำนาจอธิปไตยขององค์กรหนึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นไปตามหลักการใช้อำนาจอธิปไตย ซึ่งวางหลักว่ารัฐสามารถใช้อำนาจอธิปไตยได้โดยอิสระ แต่มีข้อจำกัดตามหลักแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญ ภายใต้หลักสำคัญที่เรียกว่า “หลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย (The Separation of Power)” ตามที่มองเตสกีเยอ (Charles Louis de Secondat, Baron de la Brede et de Montesquieu) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ซึ่งอธิบายถึงความจำเป็นของการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยไว้ในหนังสือ “ว่าด้วยเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย (De L’Esprit des Lois)” ในปี ค.ศ. ๑๗๔๘ ว่า “ถ้าบุคคลคนเดียวหรือองค์กรที่ปกครององค์กรเดียวกันรวมอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจปฏิบัติการไว้ในมือ เสรีภาพย่อมจะมีไม่ได้เลย ทั้งนี้เพราะเป็นที่ห่วงเกรงว่ากษัตริย์หรือสภาจะสร้างกฎหมายที่ทารุณขึ้นและใช้กฎหมายนั้นบังคับอย่างทารุณได้”^๕

ศาลยุติธรรมของประเทศไทยในฐานะองค์กรของรัฐที่บังคับใช้อำนาจตุลาการจึงเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระจากการแทรกแซงขององค์กรที่บังคับใช้อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร อันเป็นหลักประกันที่สำคัญประการหนึ่งว่าจะไม่มีการตรากฎหมายและบังคับใช้กฎหมายตามความพอใจขององค์กรใดองค์กรหนึ่งโดยเฉพาะ อันจะนำมาซึ่งความไม่พอใจของประชาชน แต่อย่างไรก็ดี การบังคับใช้กฎหมายของศาลยุติธรรมนั้นก็มิใช่จะสามารถกระทำได้โดยอิสระเสียทีเดียว หากจะต้องคำนึงถึงหลักนิติธรรมมาประกอบการบังคับใช้กฎหมายด้วย

หลักนิติธรรมในการบังคับใช้กฎหมายนั้น สามารถแยกพิจารณาเป็น ๖ ประการได้แก่^๖

๑. หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา
๒. กฎหมายไม่มีผลย้อนหลังเป็นโทษ
๓. กฎหมายต้องมีการประกาศใช้ให้ประชาชนทราบ
๔. กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป

^๕ ประยูร กาญจนคุณ, คำอธิบายกฎหมายปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐ – ๒๔.

^๖ กำชัย จงจักรพันธุ์, <http://www.westlaw.com> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๕๖

๕. เจ้าหน้าที่รัฐจะใช้อำนาจได้ภายใต้การให้อำนาจโดยกฎหมาย
๖. ห้ามยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่การกระทำในอนาคต

หลัก “ความเป็นอิสระของผู้พิพากษา”

ศาลยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่หลักในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี หากคู่ความไม่พอใจในคำพิพากษาของศาลชั้นต้นย่อมสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นไปยังศาลชั้นอุทธรณ์ และมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นอุทธรณ์ไปยังศาลชั้นฎีกาได้ ภายใต้หลักการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยในคดีบางประเภทอาจมีข้อยกเว้นได้ เช่น สิทธิในการอุทธรณ์ข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๒๒๓ ทวิ แม้หลักการทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่ง (Judicial Review) ดังกล่าวจะเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่ประชาชนผู้มีอรรถคดีได้ก็ตาม แต่ความยุติธรรมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้หากอำนาจตุลาการถูกแทรกแซงจากอำนาจภายนอก ดังคำกล่าวที่ว่า “การประสาทความยุติธรรมจะสัมฤทธิ์ผลได้ก็ต่อเมื่อศาลและผู้พิพากษามีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ปราศจากอิทธิพลอันมิชอบไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลจากภายนอกหรือจากการก้าวก่ายของบุคคลในวงการศาลหรือจากบุคคลอื่นใดก็ตาม ผู้พิพากษาจึงต้องถือเรื่องนี้เป็นหลักการสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ราชการของศาลยุติธรรม” นอกจากสถาบันตุลาการจะต้องมีความเป็นอิสระแล้ว ผู้พิพากษาทุกคนจะต้องมีความเป็นอิสระด้วย^๓

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ในมาตรา ๑๕๗ โดยแบ่งแยกหลักความเป็นอิสระของสถาบันตุลาการออกจากความเป็นอิสระของผู้พิพากษากล่าวคือ มาตรา ๑๕๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติรับรองหลักความเป็นอิสระของสถาบันตุลาการไว้ว่า “การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยความยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์” และในวรรคสองบัญญัติรับรองความเป็นอิสระของผู้พิพากษาไว้ว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย” อีกด้วย

^๓ สำนักงานศาลยุติธรรม, ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๕๒), หน้า ๔ – ๕

หลัก “กฎหมายไม่มีผลย้อนหลังเป็นโทษ”

หลัก “กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง (Ex post facto law)” หมายความว่า “กฎหมายจะใช้บังคับแก่กรณีที่เกิดขึ้นในอนาคต นับแต่วันที่ประกาศใช้กฎหมายเป็นต้นไปเท่านั้น และกฎหมายจะไม่ใช้บังคับแก่การกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้าวันใช้บังคับแห่งกฎหมาย”^๘ แต่อย่างไรก็ดีอาจมีการบัญญัติกฎหมายให้มีผลย้อนหลังไปใช้บังคับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนวันที่ประกาศใช้กฎหมายได้ แต่ข้อยกเว้นดังกล่าวจะไม่นำไปใช้บังคับแก่กฎหมายที่บัญญัติบทลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดทางอาญา กล่าวคือจะบัญญัติกฎหมายย้อนหลังไปลงโทษแก่การกระทำซึ่งขณะกระทำนั้นกฎหมายมิได้บัญญัติเป็นความผิดไม่ได้ ตามหลักประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลจักต้องรับโทษทางอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้ขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” ซึ่งตรงกับหลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ หากไม่มีกฎหมาย (Nullum crimen nulla poena sine lege หรือ No crime no punishment without law)”

หลักที่ว่ากฎหมายไม่มีผลย้อนหลังเป็นโทษได้ถูกนำมาบังคับใช้ในประเทศไทยมาก่อนมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา ในปี ๒๔๕๕ โดยนำหลักกฎหมายนี้มาใช้กับกฎหมายที่มีโทษทางอาญานับหนึ่ง คือ พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ.๒๔๕๕ ซึ่งปรากฏตามแนวคำพิพากษาคดีอาชญากรรมสงครามที่ ๑/๒๔๕๕ โดยวินิจฉัยว่า “รัฐธรรมนูญมาตรา ๖๒ ซึ่งบัญญัติว่า สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนั้น ไม่ใช่เป็นข้อบัญญัติตัดอำนาจศาลที่จะตีความบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ศาลจึงมีอำนาจตีความบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญได้ (แตกต่างจากในปัจจุบัน ซึ่งเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะ)

ในการใช้หรือบังคับตามกฎหมายนั้น ศาลย่อมต้องแปลหรือตีความหมายของกฎหมาย หากไม่ให้ศาลแปล ศาลก็ย่อมใช้กฎหมายไม่ได้

รัฐธรรมนูญฯ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม ประกาศและบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ยกเลิกเมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๗๕) มาตรา ๑๔ มีข้อความรับรองถึงเสรีภาพของบุคคลในการต่างๆ ดังระบุไว้ นั้น มีความหมายรับรองถึงเสรีภาพในการกระทำด้วย

^๘ หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ยงพลเทรคดิ้ง, ๒๕๔๒), หน้า ๘๔

คำว่ามีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกายตามรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๑๔ นั้นมีความหมายว่า ไม่ให้ใครมาทำอะไรแก่เราและหมายถึงเราจะทำอะไรก็ได้ด้วย หากการนั้นอยู่ภายในบังคับของกฎหมาย

คำว่าภายในบังคับแห่งกฎหมายตามรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๑๔ นั้นหมายถึงว่าไม่มีกฎหมายห้ามไว้ โดยตรงหรือโดยอ้อม และหมายถึงบทกฎหมายที่มีอยู่ในเวลานั้น ไม่ใช่หมายถึงบทกฎหมายที่จะมีมาภายหลัง

กฎหมายใดบัญญัติย้อนหลัง ลงโทษการกระทำ การเขียนการพูด ฯลฯ ที่แล้วมา ย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๑๔ กฎหมายนั้นย่อมตกเป็นโมฆะ จะใช้บังคับไม่ได้

พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามฯ เฉพาะที่บัญญัติย้อนหลังนั้น ย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๑๔ จึงเป็นโมฆะ ส่วนบทบัญญัติที่ว่าด้วยการกระทำหลังจากใช้พระราชบัญญัตินี้แล้ว เป็นอันใช้บังคับได้โดยสมบูรณ์

สภาผู้แทนราษฎรอาจออกกฎหมายย้อนหลังได้ต่อเมื่อกฎหมายที่ให้ย้อนหลังนั้น ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญฯ เช่น พระราชบัญญัติงบประมาณฯ

ศาลเป็นผู้มีอำนาจที่จะชี้ขาดกฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญว่าเป็น โมฆะตามรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๖๑ ได้

โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตาม พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามฯ อย่างเดียว เมื่อศาลเห็นว่า จะลงโทษตามพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามฯ ไม่ได้แล้ว ก็ไม่ต้องพิจารณาว่า จำเลยจะมีความผิดตามกฎหมายอื่นหรือไม่”

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จะมีได้บัญญัติรับรองหลักดังกล่าวไว้โดยชัดแจ้งก็ตาม แต่ได้มีการบัญญัติหลักประกันว่าบุคคลจะไม่ถูกลงโทษในกรณีที่กฎหมายที่ใช้ในขณะที่กระทำการดังกล่าวมิได้บัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ ดังปรากฏตาม มาตรา ๓๕ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษทางอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดไม่ได้” หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังเป็นโทษจึงถือได้ว่าเป็นหลักกฎหมายสำคัญประการหนึ่งที่ศาลยุติธรรมต้องถือปฏิบัติเพื่อธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมภายใต้หลักนิติธรรม

หลัก “กฎหมายต้องมีการประกาศใช้ให้ประชาชนทราบ”

หลักที่ว่ากฎหมายต้องมีการประกาศใช้ให้ประชาชนรับทราบก่อนมีการใช้บังคับนั้นเป็นหลักกฎหมายที่ถือปฏิบัติสืบเนื่องจากหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังเป็นโทษ เพราะจะบังคับใช้กฎหมายแก่บุคคลใด บุคคลนั้นจะต้องรับทราบสิทธิและหน้าที่ของตนตามกฎหมายให้ชัดเจนเสียก่อน เนื่องจากบุคคลจะอ้างว่าไม่รู้กฎหมายไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๖๔ ว่า “บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดในทางอาญาไม่ได้ แต่ถ้าศาลเห็นว่าตามสภาพและพฤติการณ์ ผู้กระทำความผิดอาจจะไม่รู้ว่ากฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ศาลอาจอนุญาตให้แสดงพยานหลักฐานต่อศาล และถ้าศาลเชื่อว่าผู้กระทำไม่รู้ว่ากฎหมายบัญญัติไว้ เช่นนั้น ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้” การประกาศใช้กฎหมายจึงถือเป็นหลักการที่สำคัญ

แนวทางการประกาศใช้กฎหมายของไทยจะมีการประกาศใช้ให้ประชาชนทั่วไปรับทราบในราชกิจจานุเบกษา (The Royal Thai Government Gazette) ซึ่งเป็นหนังสือของทางราชการที่ออกโดยสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อลงประกาศเกี่ยวกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ตลอดจนประกาศของกระทรวง และกรมต่างๆ ให้ประชาชนทราบอย่างเป็นทางการ

แต่อย่างไรก็ดีกฎหมายที่ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วอาจไม่มีผลบังคับทันทีในวันที่ลงประกาศก็ได้ เช่น มีผลนับถัดจากวันที่ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือมีผลบังคับใช้หลังจากวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาหลายวัน หรือมีผลบังคับใช้ในท้องที่ใดจะต้องมีการประกาศในพระราชกฤษฎีกาอีกครั้งหนึ่ง เป็นต้น

ศาลยุติธรรมจึงมีหน้าที่สำคัญในการตรวจสอบว่ากฎหมายฉบับใดมีผลใช้บังคับในขณะที่กระทำการอันถูกกล่าวหาว่าเป็นความผิดเกิดขึ้น เพื่อการบังคับใช้กฎหมายให้ถูกต้องตามหลักนิติธรรม

หลัก “กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้” และวรรคสอง บัญญัติว่า “กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่

บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรา กฎหมายนั้นด้วย”

การบัญญัติกฎหมายขึ้นเพื่อใช้บังคับแก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะย่อมนำมาซึ่งความรู้สึกไม่เท่าเทียมกันของบุคคลผู้ที่ได้รับประโยชน์หรือโทษจากกฎหมาย ฉบับดังกล่าว อาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในสังคมได้ อันเป็นการขัดต่อหลักความยุติธรรมในเรื่องของความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย

แม้กฎหมายจะมีได้บัญญัติให้อำนาจแก่ศาลยุติธรรมที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายฉบับใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ แต่การที่ศาลยุติธรรมจะวินิจฉัยข้อกฎหมายทั้งที่มีข้อสงสัยว่าเป็นบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญย่อมเป็นการปฏิเสธความยุติธรรมในรูปแบบหนึ่ง ศาลยุติธรรมในฐานะที่พึงสุดท้ายของประชาชนจึงต้องพิจารณาถึงความมีผลบังคับใช้ของบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยละเอียดรอบคอบ โดยศาลยุติธรรมมีอำนาจส่งบทกฎหมายดังกล่าวไปให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความได้ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๒๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทมาตรา ๖ และยังไม่มีความวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลส่งความเห็นเช่นนั้นตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย ในระหว่างนั้นให้ศาลดำเนินการพิจารณาต่อไปได้ แต่ให้รอการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราว จนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ”

หาก มีกรณีที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารตรากฎหมายใดเพื่อให้มีผลบังคับแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งจึงเป็นบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ศาลในฐานะองค์กรผู้ใช้อำนาจตุลาการซึ่งมีหน้าที่ในการตรวจสอบในเบื้องต้นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายฉบับใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ หรือในกรณีที่มีคู่ความโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ และศาลรัฐธรรมนูญยังไม่มีคำวินิจฉัยในประเด็นดังกล่าว ศาลยุติธรรมย่อมมีหน้าที่ในการส่งเรื่องดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย หากยอมรับหรือบังคับใช้กฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญย่อมเป็นการขัดกับหลักนิติธรรม

หลัก “เจ้าหน้าที่รัฐจะใช้อำนาจได้ภายใต้การให้อำนาจโดยกฎหมาย”

คำว่า “สิทธิ” หมายถึง “ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองหรือคุ้มครองให้”^๕ สิทธิดังกล่าวย่อมนำมาซึ่งอำนาจของเจ้าของสิทธิ เช่น เจ้าของที่ดินซึ่งเป็นอสังหาริมทรัพย์ประเภทหนึ่งย่อมมีสิทธิหวงกั้นมิให้บุคคลอื่นเข้าใช้ประโยชน์ในที่ดินแปลงดังกล่าว เป็นต้น อันนำมาซึ่งหน้าที่แก่บุคคลอื่นที่จะต้องไม่ล่วงละเมิดสิทธิของเจ้าของสิทธิที่กฎหมายบัญญัติรับรองและคุ้มครองดังกล่าว จึงอาจกล่าวได้ว่าสิทธิเกิดขึ้นตามกฎหมายหมาย ดังนั้นการจำกัดหรือรอนสิทธิของบุคคลย่อมต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามที่กฎหมายบัญญัติเช่นกัน

ส่วนคำว่า “เสรีภาพ” หมายถึง “ความสามารถที่จะกระทำการใดๆได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา ความมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น”^๖

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยไว้ในหมวด ๓ โดยมีหลักสำคัญว่าสิทธิและเสรีภาพนั้นย่อมเกิดขึ้นตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย และโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๗ ซึ่งบัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงตามกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง”

สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนจะต้องไม่ถูกใช้ให้กระทบหรือล่วงสิทธิของบุคคลอื่นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๘ ว่า “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” รวมถึงยังปรากฏตามบทบัญญัติมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่งว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้”

^๕ หยุต แสงอุทัย, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๖

^๖ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๑๓

หลักดังกล่าวเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนที่สำคัญประการหนึ่ง หลังนี้ใช้บังคับทั้งในทางแพ่งและทางอาญา ดังปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๘ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมสามารถใช้สิทธิทางศาลเพื่อบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในหมวดนี้ได้โดยตรง หากการใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องใดมีกฎหมายบัญญัติรายละเอียดแห่งการใช้สิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ ให้การใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องนั้นเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

นอกจากนี้ปัจเจกชนยังได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมิให้ถูกล่วงละเมิดทั้งจากการกระทำของปัจเจกชนอื่นรวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย หากสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนรายใดถูกล่วงละเมิดโดยปัจเจกชนรายอื่น ผู้กระทำการอันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพดังกล่าวอาจฟ้องร้องและดำเนินคดีอาญาได้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ส่วนเจ้าหน้าที่รัฐนั้นจะกระทำการใดอันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนไม่ได้เช่นกัน เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจกระทำเช่นนั้นได้ ดังปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๒ วรรคสาม ซึ่งบัญญัติว่า “การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ” และวรรคสี่ บัญญัติว่า “การค้นตัวบุคคลหรือกระทำการใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ” ทั้งปัจเจกชนยังสามารถใช้สิทธิโต้แย้งการกระทำดังกล่าวได้หากเห็นว่าเป็นการกระทำลงโดยไม่มีอำนาจดังที่บัญญัติในวรรคห้าว่า “ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นนั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้”

การจำกัดอำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้น นอกจากจะเป็นการคุ้มครองและปกป้องสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนแล้ว ยังเป็นการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐไว้โดยชัดแจ้ง เพื่อเป็นการลดข้อโต้แย้งว่าเจ้าพนักงานของรัฐกระทำการตามหน้าที่หรือไม่ ทั้งยังเป็นการยืนยันหลักนิติธรรมที่ว่า กฎหมายที่บังคับใช้จะต้องมีการประกาศให้ชัดแจ้งอีกด้วย

ศาลในฐานะองค์กรหลักในการบังคับใช้กฎหมายย่อมมีหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน เช่น การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาว่า พยานหลักฐานดังกล่าวได้มาจากการดำเนินการตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่ การจับกุมและคุมขังบุคคลเป็นไปโดยชอบหรือไม่ เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ให้สมกับหน้าที่หลักของศาลในการรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม และรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม

หลัก “ห้ามยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่การกระทำในอนาคต”

การกระทำใดที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดทางอาญานั้นนอกจากจะกระทบต่อสิทธิและหน้าที่ของปัจเจกชนแล้ว ยังกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวมอีกด้วย การบัญญัติกฎหมายเพื่อยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่การกระทำอันอาจเกิดขึ้นในอนาคตย่อมกระทำมิได้ เพราะเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรมเช่นกัน

ศาลยุติธรรมในฐานะองค์กรซึ่งมีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจึงต้องใช้ความระมัดระวังในการตรวจสอบว่ากฎหมายฉบับใดถูกบัญญัติขึ้นเพื่อยกเว้นความรับผิดชอบในอนาคตหรือไม่ เพราะบุคคลจะต้องถูกบังคับโดยเสมอภาคภายใต้กฎหมาย จะบัญญัติกฎหมายเพื่อยกเว้นความรับผิดชอบแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือแก่กรณีใดกรณีหนึ่งโดยเฉพาะไม่ได้ เพราะการบัญญัติกฎหมายในลักษณะเช่นนั้นย่อมนำมาซึ่งความรู้สึกไม่เท่าเทียมกันของปัจเจกชนในสังคมนั้นๆ และอาจนำมาซึ่งความไม่สงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวมได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

หลักนิติธรรมซึ่งเป็นหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่สำคัญ การบัญญัติกฎหมายจะฝ่าฝืนหรือขัดแย้งต่อหลักนิติธรรมไม่ได้ ศาลยุติธรรมในฐานะองค์กรที่มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายย่อมต้องมีหน้าที่หลักในการพิจารณาว่ากฎหมายฉบับใดขัดหรือแย้งกับหลักกฎหมายที่ห้ามมิให้บัญญัติกฎหมายให้ย้อนหลังไปเป็นโทษแก่บุคคลใดหรือไม่ กฎหมายฉบับใดมีการประกาศการประกาศใช้ให้ประชาชนทราบแล้วหรือไม่ กฎหมายฉบับใดถูกบัญญัติขึ้นเพื่อใช้บังคับแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะหรือไม่ และกฎหมายฉบับใดถูกบัญญัติขึ้นเพื่อยกเว้นการกระทำใดในอนาคตมิให้เป็นความผิดทางอาญาหรือไม่ หากตรวจสอบพบว่ากฎหมายฉบับใดมีลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่ง ศาลยุติธรรมย่อมต้องปฏิเสธไม่บังคับตามกฎหมายฉบับนั้นๆ หรือหากมีข้อโต้แย้งว่ากฎหมายฉบับดังกล่าวขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญศาลยุติธรรมย่อมมีอำนาจส่งกฎหมายฉบับดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความได้ ทั้งศาลยุติธรรมยังมีอำนาจตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าพนักงานของรัฐอื่นอีกด้วย หากเจ้าพนักงานของรัฐกระทำการโดยมิชอบย่อมกระทบต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล และ

หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาถือได้ว่าเป็นหลักสำคัญที่จะส่งเสริมและสนับสนุนทำให้ศาลยุติธรรมสามารถตรวจสอบว่ากฎหมายฉบับใดมีลักษณะที่ขัดกับหลักนิติธรรมหรือไม่ และการปฏิบัติของเจ้าพนักงานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ อันถือได้ว่าเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่ประชาชนนั่นเอง โดยผู้เขียนมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงความเป็นอิสระของศาลยุติธรรมเพื่อให้ดำเนินการสอดคล้องกับหลักนิติธรรมดังต่อไปนี้

ประการแรก แม้ศาลยุติธรรมและกระทรวงยุติธรรมจะถูกแบ่งแยกออกจากกัน อันเป็นข้อยืนยันว่ามีแย่งอำนาจตุลาการออกจากฝ่ายบริหาร แต่การของงบประมาณของศาลยุติธรรมยังต้องผ่านการอนุมัติจากรัฐสภาหรือฝ่ายบริหารเช่นเดิม อันอาจก่อให้เกิดการแทรกแซงการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาลยุติธรรมได้ การกำหนดแนวทางในการจัดสรรงบประมาณให้แก่ศาลยุติธรรมเป็นสัดส่วนที่แน่นอนจากจำนวนงบประมาณแผ่นดินในแต่ละปี โดยกำหนดอัตราขั้นต่ำไว้อย่างแน่นอนย่อมเป็นหลักประกันการแบ่งแยกอำนาจของฝ่ายตุลาการจากฝ่ายนิติบัญญัติ อันจะส่งผลต่อความเป็นอิสระของผู้พิพากษาได้ดียิ่งขึ้น

ประการที่สอง จากปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี อาจส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในการพิจารณาคดีได้ สำนักวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรมในฐานะหน่วยงานธุรการของศาล ควรดำเนินการตรวจสอบกฎหมายที่มีอยู่เดิมและประกาศใช้ใหม่ว่ามีบทบัญญัติของกฎหมายฉบับใดขัดหรือแย้งกับหลักนิติธรรมหรือไม่ และออกเป็นหนังสือเวียนแจ้งให้ผู้พิพากษาทุกท่านทราบเพื่อถือเป็นแนวปฏิบัติเดียวกันและป้องกันความผิดพลาดในการปฏิบัติหน้าที่

ประการที่สาม ศาลยุติธรรมชั้นต้นควรจัดให้มีการให้คำแนะนำในการบังคับใช้กฎหมายแก่ผู้บังคับใช้กฎหมายอื่นในเขตและจัดให้มีการประชุมร่วมกันเพื่อทราบถึงข้อขัดข้องในการบังคับใช้กฎหมายที่มีความเสี่ยงต่อความขัดแย้งต่อหลักนิติธรรม.

บรรณานุกรม

หนังสือ

เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๓๓.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และนันทชัย เพียรสนอง. คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

ประยูร กาญจนกุล. คำอธิบายกฎหมายปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๘.

ปรีดี เกษมทรัพย์. นิติปรัชญา Philosophy of Law. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๓๑.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด. ๒๕๔๖.

สมยศ เชื้อไทย. นิติปรัชญาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด. ๒๕๓๖.

สำนักงานศาลยุติธรรม. ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๕๒.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา. ๒๕๕๐.

หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ยงพลเทรคดิง. ๒๕๔๒.

หยุด แสงอุทัย. หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด. ๒๕๓๘.

แหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

กำชัย จงจักรพันธ์. “หลักนิติธรรม ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืน”. <http://www.westlaw.com> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๕๖